

ROLUL APL ȘI APC ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE REÎNTOARCERE A MIGRANȚILOR

Veaceslav BĂTRĂNESCU,
Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-AXA,”
doctorand, Universitatea Tehnică a Moldovei

SUMMARY

The return to Republic of Moldova is an extensive process influenced by many factors both personal and socio-economic from the host country and/or origin country. And while the migrants are in uncertain situation in the host countries (decreasing revenues, the risk of losing their jobs or changing immigration policies, missing home etc.) the positive signals from the origin country may be a defining factor for return. Also returning is not necessarily an irreversible process and the conditions under which the returning migrants can not reintegrate into society will choose or be forced by circumstances to go abroad again.

În ultimii ani, în special după accentuarea crizei economice din Europa și Federația Rusă, de asemenea, având în vedere înăsprirea condițiilor de ședere, angajarea migranților și expulzarea celor care au încălcat termenele de ședere în Federația Rusă, atât instituțiile guvernamentale cât și cele internaționale, dar și societatea civilă au în vizor situația migranților și posibila reîntoarcere a acestora în țară. Studiul „*Migranții reîntorși și dezvoltarea socioeconomică a Republicii Moldova,*” realizat în 2013 de către CBS-AXA, indică asupra faptului că principalele motive care au condus la reîntoarcerea migranților sunt următoarele:

- motivele familiale (relațiile între soți), dorința de a-și întemeia o familie;
- dorul de casă, saturația de a fi printre străini, departe de cei dragi;
- cauzele legate de imposibilitatea perfectării actelor de ședere/prelungirea contractelor de muncă;
- problemele de sănătate, proprii sau ale altor membri ai familiei;

- pierderea locului de muncă sau diminuarea volumului de muncă în țara-gazdă;
- în multe situații opțiunea de a rămâne în Republica Moldova a celor reînțorși este determinată de un complex de factori. Dacă reușesc să-și găsească la întoarcere în țară un loc de muncă cât de cât acceptabil pentru ei privind condițiile de muncă și, în special, remunerarea, aceștia aleg să rămână în țară.

Astfel, revenirea definitivă a migranților în R. Moldova este condiționată puternic de situația social-economică din țară, care influențează semnificativ migrații reînțorși. Migrații circulare ar putea să se stabilească în țară în rezultatul factorilor social-economici de acasă sau din țara unde au lucrat înainte de reînțorcere (schimbări în statutul social, încadrare în câmpul muncii, pierderea legăturilor cu țara recipientă etc.). Cei reveniți acasă în scopul inițierii unor afaceri pot pleca din nou din motive economice (afacerea a suferit eșec, au fost necesare mai multe mijloace financiare decât cele disponibile, diverse situații privind cadrul legislativ-regulator privind inițierea și desfășurarea activității de antreprenariat în țară etc.). De asemenea, și migrații reveniți ar putea pleca din nou la muncă peste hotare, fiind impulsionați de diferiți factori (cei care au revenit după finalizarea studiilor nu s-au putut încadra în câmpul muncii, alții din motivele lipsei îndelungate din țara de baștină nu s-au putut încadra în societate etc.).

Procesele migrației nu par a avea tendințe majore spre diminuare. Tendințele de migrare la muncă persistă printre migrații reînțorși, mai pronunțate sunt aceste intenții printre femei. Peste 70% dintre aceștia, foarte probabil sau desul de probabil vor pleca în principala țară de destinație, unde au mai fost, majoritatea (81,8%) vor pleca la muncă. Mai mult de jumătate (53,4%) dintre respondenți au declarat că intenționează să plece în următoarele 6 luni, iar o pondere semnificativă (73,5%) vor pleca în următorii 2 ani. Bărbații sunt mai dispuși să plece în următoarele 6 luni față de femei, ceea ce confirmă caracterul sezonier/circular al migrației masculine.

Toți respondenții care au declarat că intenționează să migreze fie la muncă, fie cu traiul, au menționat factori diferiți, care îi motivează să plece în afara țării (să-mi îmbunătățesc nivelul de trai – 63%; pentru a rambursa datoriile – 16%; Să finanțez studiile copiilor – 15,1%; sistem de securitate socială dezavantajos acasă – 11,3%; să primesc servicii de sănătate adecvate – 9,6%). Se observă și o careva descurajare a respondenților privind posibilitatea de a locui în țară exprimată prin lipsa posibilităților de a se angaja în muncă sau, în general, prin faptul că nu văd un viitor în Moldova (nu am un serviciu/nu pot să-mi găsesc un serviciu – 43,1%; nu văd un viitor aici – 33,4%).

Autoritățile din R. Moldova, își propun cu suportul organismelor internaționale să acorde asistența necesară cetățenilor R. Moldova care intenționează să revină sau deja s-au reînțors în țară. În acest sens, s-au desfășurat și continuă să deruleze mai multe proiecte, acțiuni.

Acțiunile desfășurate în țările-gazdă se orientează preponderent spre informarea migranților privind situația și oportunitățile din Republica Moldova. A fost organizată o serie de târguri ale locurilor de muncă. Prin intermediul acestora tinerii care și-au făcut studiile peste hotare se puteau angaja în condiții salariale mai avantajoase în R. Moldova, aceste activități având rolul de stimulare a reînțorcării în R. Moldova.

În cadrul activităților desfășurate în R. Moldova, eforturile au fost orientate spre stimularea investițiilor-remitențelor în inițierea și dezvoltarea afacerilor. Cel mai cunoscut și relevant proiect în acest sens este programul *PARE 1+1*, program la care fac referință, practic, toți experții intervievați. Unii experți consideră acest program ca fiind unul discriminatoriu, dat fiind faptul că dezavantajează pe cei care au acumulat resurse în R. Moldova. Alți experți însă consideră că este doar un program orientat spre un grup țintă la fel cum sunt alte programe orientate spre tineri sau agricultori. De asemenea, atât în rândul unor experți cât și în rândul migranților se consideră că procesul de aplicare la program este unul birocratic, prin actele solicitate și impunerea instruirii. Alții, dimpotrivă, consideră că este un proces firesc în condițiile în care sunt acordată bani publici. Unii funcționari publici, inclusiv cei care gestionează acest proiect, au afirmat că, pe lângă suportul financiar, beneficiarii programului sunt consultați și li se oferă suport informațional pe o perioadă de 2 ani, iar un număr mare de persoane beneficiază de instruire în domeniul gestionării afacerilor.

La moment, se depun eforturi comune pentru facilitarea angajării migranților reînțorși și în acest sens este în proces elaborarea mecanismului de recunoaștere a calificărilor obținute de către migranți în perioada aflării peste hotare. Există deja programe de oferire a asistenței migranților reînțorși, alături de alte categorii vulnerabile pe piața muncii. Un exemplu în acest sens este *Centrul de dezvoltare a carierei SYSLAB Chișinău*.¹ OIM a oferit sprijin multisectorial migranților reînțorși prin referirea acestora la instituții specializate în funcție de problemele cu care se confruntau migrații reînțorși, iar acest serviciu urmează să fie adaptat, testat² și, ulterior, preluat la scară națională. Conceptul de bază este abordarea individuală a fiecărui migrant, identificarea necesităților și oferirea suportului direcționat.

Un alt proiect în curs de elaborare este cel privind crearea *Fondului de investiții al emigranților*. Câțiva experți și unii migranți reînțorși, intervievați în cadrul studiului „*Migrații reînțorși și dezvoltarea socioeconomică a Republicii Moldova*,” realizat în 2013 de către CBS-AXA, au remarcat că există două provocări majore ale acestor programe. Prima se referă la promovarea insuficientă a acestora, iar a doua – lipsa de încredere a cetățenilor în corectitudinea acestor programe. Respondenții intervievați, care gestionează aceste programe, au remarcat că este important ca potențialii beneficiari să se adreseze la ei și, cu siguranță, vor fi găsite metodele oportune prin care le pot oferi suportul necesar. O altă latură pentru sporirea încrederii este cea privind asigurarea transparenței.

În acest sens, a fost elaborat „*Planul de acțiuni pentru anii 2014-2016, privind susținerea reintegrării cetățenilor reînțorși de peste hotare*,”³ proiectul planului nominalizat a fost elaborat în comun cu autoritățile publice centrale abilitate și

organizațiile internaționale. În proiectul hotărârii de Guvern se propune să fie instituit un grup de lucru permanent pentru asigurarea realizării și monitorizarea implementării obiectivelor stabilite, format din reprezentanții acestor instituții.

Proiectul planului este structurat și orientat spre realizarea obiectivelor axate pe instituțiile responsabile de îndeplinire a obiectivelor Planului de acțiuni (vezi tab. 1).

Tabelul 1. Obiectivele Planului de acțiuni și instituțiile responsabile de îndeplinire.

Obiective	Responsabili
Crearea și îmbunătățirea cadrului instituțional cu privire la susținerea de reintegrare pentru cetățenii moldoveni reîntorși.	MMPSF, ANOFM în colaborare cu instituțiile abilitate la nivel central și local, OIM.
Susținerea reintegrării economice a cetățenilor moldoveni reîntorși prin intermediul informării și consilierii.	MMPSF, MAEIE, ANOFM, Cancelaria de Stat (BRD, MAI, Poliția de Frontieră).
Susținerea reintegrării economice a cetățenilor moldoveni reîntorși prin intermediul programelor de promovare a ocupării.	MMPSF, APC și APL.
Dezvoltarea culturii antreprenoriale a migranților în vederea atragerii veniturilor acestora în economia națională.	MMSPF, ODIMM, Ministerul Economiei, Cancelaria de Stat (BRD), UN Women, MAEIE.
Susținerea reintegrării cetățenilor moldoveni reîntorși de peste hotare în sistemul de asistență medicală, scheme de asigurare medicală și protecție socială.	IMS de ambulator și spitalicești, CNAM, SZAMU, APL
Susținerea reintegrării cetățenilor moldoveni din zonele rurale, reîntorși din străinătate, prin intermediul programelor de promovare a investițiilor agricole și nonagricole.	Ministerul Agriculturii, Cancelaria de Stat (BRD), ODIMM, MAIA, AIPA.
Cooperarea cu societatea civilă în vederea promovării obiectivelor politicii de reintegrare a cetățenilor moldoveni reîntorși.	MTS, OIM.
Crearea și îmbunătățirea bazei legale existente vizând transportul de mărfuri și pasageri.	Ministerul Finanțelor, MTIC, MTID.
Crearea condițiilor de acces spre școlile și spitalele din zonele rurale.	Ministerul Finanțelor, MTID, autoritățile publice locale.
Îmbunătățirea managementului calității și siguranței în transporturi.	MTID.

Sursa. Elaborat de autor.

Realizarea activităților și oferirea serviciilor incluse în acest proiect se vor efectua printr-o sinergie de acțiuni, întreprinse de autoritățile publice la nivel central și local, cu implicarea activă și suportul organizațiilor neguvernamentale și internaționale.

În viziunea noastră, necesitatea elaborării și implementării acestui plan de acțiuni se bazează pe responsabilitatea asumată de stat la nivel politic privind protecția socioeconomică a acestor categorii de persoane, asigurarea dreptului la o viață decentă în țară, precum și reieșind din necesitățile sociale, economice, educaționale și de altă natură a acestora.

Acțiunile întreprinse vor avea un rol strategic nu numai în diminuarea barierelor și suportul în procesul de reintegrare, dar și un factor important în luarea deciziei de emigrare și de prevenire a emigrării iregulare. Informarea corectă și comprehensivă, acordarea asistenței necesare în soluționarea diferitelor probleme, cu care se confruntă cetățenii la revenirea în țară, precum și a membrilor familiilor ai acestora, referirea lor la alte servicii identificate conform necesităților, le va îmbunătăți calitatea vieții.

Prin implementarea activităților incluse, cetățenii moldoveni reîntorși vor putea beneficia de examinări medicale profilactice gratuite/protecție socială, vor fi informați despre posibilitățile de angajare și oferire a unui suport susținut la reintegrare pe piața muncii, vor fi identificate necesitățile de instruire și recalificare pentru a obține o profesie solicitată pe piața muncii interne.

În proiectul planului de acțiuni sunt preconizate, de asemenea, mai multe activități ce țin de dezvoltarea culturii antreprenoriale a migranților și investirea veniturilor în propriile afaceri.

Totodată, vor fi identificate problemele cu care se confruntă cetățenii aflați peste hotare, precum și sensibilizarea acestora asupra problemelor membrilor familiilor rămași la baștină, în special, a copiilor rămași fără îngrijirea părintească prin intermediul asociațiilor diasporei și comunităților de emigranți.

Concluzii.

1. Actualmente, în Moldova, *migranții returnați* se confruntă cu probleme de reintegrare, care sunt generate de lipsa locurilor de muncă și salariile mici. Lansarea propriei afaceri este plină de dificultăți ce rezultă din insuficiența de resurse financiare și lipsa de informații. În astfel de circumstanțe, unii migranți nu au altă opțiune, decât să reemigreze.

2. Fenomenul migrației mai are și un impact asupra *dezvoltării sociale*, reducând accesul la o serie întreagă de servicii sociale și medicale în paralel cu degradarea calității serviciilor sociale și medicale ca rezultat al emigrării în masă a personalului calificat care a lucrat în aceste sectoare.

3. Impactul migrației are urmări atât pozitive cât și negative: pe de o parte, reduce sărăcia, dar, totodată, generează efecte sociale puternice asupra copiilor și a vârstnicilor lăsați fără îngrijire în urma migrației în masă a cetățenilor moldoveni.

4. Există un număr mare de *autorități de stat* care sunt implicate, direct sau indirect, în procesele de gestionare a migrației în Moldova și care creează o bază instituțională solidă, deși mult mai multe resurse ar trebui să fie alocate pentru implementarea prevederilor reglementării relevante.

5. Strategiile și planurile de acțiuni naționale mai degrabă se suprapun decât se completează, n-au parte de mecanisme elaborate și capacități dezvoltate pentru monitorizare și evaluare, nu abordează migrația în format comprehensiv pe deplin sau nu oferă un răspuns clar la astfel de întrebări importante cum sunt: cum să maximalizăm beneficiile de pe urma migrației și cum să reducem efectele sale sociale negative.

Recomandări. Autoritățile Moldovei ar trebui să acorde *susținere* următoarelor categorii:

a) familiilor cu copii care se întorc, în vederea integrării acestora în instituțiile de învățământ, suport pentru învățarea limbii, în caz de necesitate;

b) persoanelor de vârstă pensionară sau în prag de pensionare – consultații profesionale privind primirea pensiei și valorificarea potențialului acestora pe piața muncii în oferirea unor locuri de muncă pe care aceștia le pot presta;

c) țărilor-gazdă, unde există un număr mai mare de migranți din Moldova, în vederea încheierii acordurilor de securitate socială;

d) diasporei, în vederea menținerii legăturii cu cetățenii moldoveni de peste hotare, să-i facă să se simtă importanți, utili. Este necesar să le fie transmis mesajul că este decizia lor dacă se întorc sau nu, dar acasă sunt bineveniți și statului îi pasă de fiecare cetățean, indiferent unde acesta se află.

Există necesitatea de a acorda mai mult *suport* din partea autorităților publice ale R. Moldova pe următoarele direcții:

a) stimularea migrației de reîntoarcere și migrației circulare;

b) protecția socială a migranților care se bucură de atenție relativ mică din partea statelor, care găzduiesc un număr semnificativ de migranți moldoveni;

c) fortificarea gestionării naționale a migrației, inclusiv dezvoltarea capacităților instituționale, facilitarea regimului de vize și readmisie;

d) investirea productivă a remitențelor în dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii;

e) monitorizarea fluxurilor migraționiste;

f) lupta împotriva migrației iregulare și a traficului.

NOTE

¹ Este parte a proiectului „Antreprenariat inovativ pentru angajare durabilă,” implementat de către Programul Național Unite pentru Dezvoltare în Republica Moldova (PNUD), în parteneriat cu Ministerul Economiei și susținut de Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei.

² Proiectul „Consolidarea legăturii între migrație și dezvoltare: testarea platformei de servicii integrate pentru migranții moldoveni și comunitățile acestora.” [On-line]: <<http://nexusnet.md/cine-suntem/>>.

³ <<http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=1179>>.

BIBLIOGRAFIE

1. CBS-AXA. Studiul „Migranții reîntorși și dezvoltarea socioeconomică a Republicii Moldova,” 2013, 84 p.
2. Gorobievski S. Managementul calității vieții și migrația populației din Republica Moldova. // „Republica Moldova: provocările migrației.”/Acad. de Științe a Moldovei; coord.: V. Moraru, Chișinău: Î.E.P. „Știința,” 2010, p. 39-48 (148 p.).
3. Gorobievski S. Previțiunea economică a fluxului și refluxului forței de muncă. // „Anale ULIM,” Serie Economie, 2009, vol. 9. Dir. publ.: A. Galben; coord. șt.: Gh. Postică; red. resp.: P. Roșca, p. 30-36 (coautori S. Maximilian, Gh. Zamani).

4. Proiectul hotărârii de guvern cu privire la Planul de acțiuni pentru anii 2014-2016, privind susținerea reintegrării cetățenilor reînțorși de peste hotare. [On-line]: <http://www.particip.gov.md/public/documente/139/ro_1179_plan.de.actiuni.pdf>.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 655 din 08.09.2011 cu privire la aprobarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului (2011-2020).// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 152-155 din 16.09.2011, art. nr. 726.
6. Proiectul „Consolidarea legăturii între migrație și dezvoltare: testarea platformei de servicii integrate pentru migrații moldoveni și comunitățile acestora.” [On-line]: <<http://nexusnet.md/cine-suntem>>.
7. <www.undp.md>.